

10. SINIF FELSEFE

3. Ünite

1. Olgun bir domatesin gerçek renginin kırmızı olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü kırmızı, hasta olmadıkları, herhangi bir ilacın etkisinde ya da başka alışılmadık şartlar altında bulunmadıkları anlamına gelir ki, bu bilinen gözlemcilerin büyük çoğunluğunun beyaz ışık altında olgun bir domatese baktıklarında gördüklerini söyledikleri renktir. Öte yandan onun muz rengi olduğunu söyleyen birinin hatalı olduğunu düşünürüz. Çünkü bu, gerçekte kişinin renk duyumunun, büyük çoğunluğun renk duyumundan farklı olmasından başka bir şey değildir.

Bu parçada ifade edilen "doğruluk ölçütü" **aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Nesneye uygunluk

B) Mantıksal tutarlılık

C) Fayda ilkesi

D) Tümel uzlaşım

E) Apaçıklık

2. Varlık felsefesinde iki tür varlıktan söz edebiliriz. Gerçek varlık, insan zihninden bağımsız bir şekilde, zamanda ve mekânda var olan varlıklardır. İdeal varlıklar ise belirli bir zamanda ve yerde değildir. Varlıkları ancak onları düşünen bir insan zihnine bağlı olan, akıl yoluyla kavranabilen varlıklardır.

Bu parçadan hareketle aşağıdaki çıkarımlardan hangisi yapılamaz?

A) Matematiğin sayıları, geometrinin şekilleri, mantığın çıkarımları ideal varlıklardır.

B) Gerçek varlık, duyular aracılığı ile algılanabilen varlıktır.

C) İdeal varlık, empirik kavrayışa açık değildir.

D) Değerler alanı ideal varlığın bir alanını oluşturur.

E) Tüm varlıklar zamanla değişime uğrar.

3. Felsefe öğretmeni öğrencilerine Uludağ ile Kafdağı arasındaki farkı sorar. Öğrencilerden birisi söz isteyerek "Uludağ'ın var olduğunu herkes kabul ederken; Kafdağı'nın yalnızca masallarda olduğunu" ifade eder. Öğretmen de öğrencinin cevabına ek olarak "Kafdağı'nın yalnızca düşüncede var olduğunu" belirtir.

Parçada örneklendirilen gerçek ve düşünsel varlık kavramları ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlış bir çıkarımdır?

A) Düşünsel varlığın zorunlu olarak nesnel dünyada var olması gerekmemektedir.

B) Nesnel dünyadaki her varlık aynı zamanda gerçek ve somut olarak vardır.

C) Gerçek varlık zaman ve mekân içinde yer alan nesnel gerçekliktir.

D) Düşünsel varlıklar nesnel gerçekler gibi somut olarak vardır.

E) Düşünsel varlık zaman içinde yer alamayabilir.

4. “Her varlık belli bir amaca doğru hareket etmektedir.” savı ne kadar da haklı bir yargı değil mi? Her çocuk büyüyüp bir yetişkin olma amacı taşımaktadır. İnsan dışında, diğer varlıklarda da buna benzer bir durum söz konusudur. Örneğin bir meşe palamudu, meşe ağacı olma amacını içinde taşır yani amacı haline gelebilme potansiyeline sahiptir.

Metindeki fikirlere sahip bir kişinin aşağıdakilerden hangisini “değişme” **olarak ifade etmesi beklenir?**

A) Varlığın bilinci dışında gerçekleşen bir durumdur.
B) Varlığın özünün bilinmemesi gerçeğidir.
C) Potansiyel olanın gerçekleşmesi hâlidir.
D) Bilgisel durumlar için var olan bir gerçekliktir.
E) Varlığın özgürlüğünün somut alana taşınmasıdır.

5.

Farabi’ye göre evrendeki düzen, Tanrı’nın sıfatlarının bir tecellisidir. Dolayısıyla evren Tanrı kaynaklı bir düzenin sonucudur.

Kant’a göre her yerde bir nedenler, amaçlar ve araçlar zinciri söz konusudur. Etrafımızda oluşta ve bozuluşta göze çarpan kurallılık, hiç bir şeyin bu duruma kendiğilinden gelmediğinin göstergesidir.

Bu iki filozof ile ilgili verilen açıklamalar aşağıdaki sorulardan hangisine bir cevap niteliği taşır?

A) Varlığın temel niteliği nedir?
B) Evrende bir amaç var mıdır?
C) Varlık var mıdır?
D) Varlık bir midir, çok mudur?
E) Evren sonlu mudur, sonsuz mudur?

6. Bilgi felsefesi; bilginin ne olduğunu, nasıl ve hangi yollarla elde edildiğini sorgular. Aşağıda bilgi felsefesinin ele aldığı konuların ve sorularının bir tablosu yer almaktadır.

Bilgi Felsefesinin Konuları ve Soruları		
I.	Bilginin İmkânı	Doğru bilgi elde edilebilir mi?
II.	Bilginin Kaynağı	Doğru bilginin kaynağı nedir?
III.	Bilginin Sınırları	Neyi bilebilirim?
IV.	Bilginin Değeri	Doğru bilgi mümkün müdür?

Verilen tabloda problem alanlarına karşılık gelen sorulardan hatalı olan ve doğru şekli aşağıdakilerden hangisidir?

A) I - Bilgi nedir?
B) II - Bilgimiz nereden gelmektedir?
C) III - Bir bilgiyi doğru kılan ölçütler nelerdir?
D) II - Bilgi ve gerçeklik iki ayrı şey midir?
E) IV - Ne tür bir bilgi doğru bilgi kabul edilir?

7. Şimdiye kadar en doğru, en şüphe götürmez olarak kabul ettiğim şeylerin hepsini, duyulardan veya duyular yoluyla öğrendim. Hâlbuki bu duyuların bazen aldatıcı olduklarını tecrübe ettim. Bunun için bir defa aldatanlara hiçbir zaman tamamıyla güvenmemek tedbir gereğidir.

"Descartes"

Bu parçada aşağıdakilerden hangisine yönelik bir açıklama yapılmaktadır?

A) Bilginin kaynağına
B) Bilginin elde edilme yöntemine
C) Bilginin hakikati verip vermediğine
D) Bilginin gerçeklikle ilişkisine
E) Bilginin varlığı doğru temsil edip etmediğine

8. Özne bilerek ve bildiği oranda öznedir. Özne bilenen nesnellik ile kendisinin ayrımına varabilir ve bilen bir özne olabilir. Nesne de nesne olabilmek, yani bilinen bir varlık olarak ortaya çıkabilmek için bilen özneyi gerektirir. Nesne, bireysel özne onun bilincinde olmasa da var olmaya devam edebilir, fakat onun özne için bir nesne olabilmesi için, bilginin konusu olabilmesi için öznel bilinçte içerilmiş olması gerekir.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi ele alınmaktadır?

A) İnsan varoluşunun anlamı
B) Doğa ve insan ilişkisi
C) Özne nesne diyalektiği
D) Varlık bilgi ilişkisi
E) Algılanmayan nesnenin anlamsızlığı

9. İnsan bildiği oranda kendisini doğal çevresinin dolaysız bir uzantısı kılan hayvani varoluşundan uzaklaştırmakta ve bu doğal ve dolaysız varoluşunu olumsuzlayıp dönüştürerek bir kültür varlığı olmaktadır. Toplumsal çevremize baktığımızda gördüğümüz şey, el değmemiş vahşi doğadan farklı olarak edinilmiş bilgilerle dönüştürülmüş nesnelerin insani dünyasıdır. Bir trafik ışığı, bir ev, bir masa ya da bir uçak bir hayvan açısından yalnızca içgüdüleri uyaran dolaysız bir duyum içeriğiyken belli bir bilgi ve kültür donanımına sahip bir insan için tüm bu nesneler uzun bir tarihsel sürece yayılan bir bilgi biriminin sonucu olarak anlam yüklüdürler ve vardırlar. Vahşi bir doğal alandan bir kentsel alana girdiğimizde ilk duyumsadığımız şey, insanların bilgi ve emeğiyle dönüştürülmüş gerçekliğin tarif edilemez bir simge ve anlam yoğunluğu yaratmasıdır. İnsan dili ve düşüncesi bütün dolayımlarıyla uygar toplumun özünü ve ruhunu belirlemektedir.

Bu parça aşağıdaki sorulardan hangisine bir cevap niteliğindedir?

A) Elde ettiğimiz bilgi nesnesine uygun mu, değil mi?
B) Varlığın doğru bilgisine ulaşılabilir mi?
C) Hatadan kaçınmak mümkün mü, değil mi?
D) Bilgi neden insanı insan yapan etkinliktir?
E) Bilgi gerçeği verebilir mi?

10. ‘Varlık’ tüm var olanları kapsayan en geniş felsefi kavram olarak ele alınır. Tüm var olanlar ise düşünülebilen her şeyin toplamıdır. Ne türden olursa olsun düşünceye konu olan her şey bir var olandır. Tepegöz gibi imgesel bir şeyden 5 sayısına, Ağrı Dağı’ndan karın ağrısına kadar her türden nesne bir var olandır. Bu bağlamda felsefe tarihinin ilk sorusu tüm var olanların kökeninin ne olduğu sorusudur. Ne var ki, varlığın kökenine ve yapısına ilişkin açıklamalar yalnızca felsefeden gelmez. Başka açıklama denemeleri mitlerde görülür. Deyim yerindeyse varlığın kökeni sorunu felsefi düşüncenin, mitolojik düşünceden edindiği mirastır. Bu tutumun gerisinde ise insanın akıllı bir varlık olarak yeryüzünde bulunduğu her dönemde çevresinde olup bitenleri anlamak, yorumlamak ve bir kökene bağlamak isteği yer alır. Mitolojilerin kaynağı insanın bu arayışıdır.

Bu parçada aşağıdaki sorulardan hangisine bir cevap yoktur?

A) Bir şeyin varlık olarak nitelenmesi için gerekli şartlar nelerdir?
B) Felsefe tarihinde ilk soru nedir?
C) Varlığın kökenine yönelik açıklamalar felsefe dışında hangi alanlarda ele alınır?
D) Varlığın kökenine yönelik sorgulamalar insanın hangi yetisi ile ilişkilidir?
E) Felsefeyi mitolojiden ayıran yönler nelerdir?

11. Mitolojik düşünmede, içinde bulunduğumuz şeylerin nedeni genellikle insansı özellikler taşıyan Tanrılardır. Bizi çevreleyen her şey bu kişileşmiş Tanrılarla bağıntılıdır. Sözgelimi Yunan Mitolojisinin başkarakterlerinden biri olan Zeus gökyüzünde olup bitenlerin nedenidir. Bir yerde şimşek çakarsa Zeus’un öfkelendiği düşünülür. Dolayısıyla olup bitenlerin nedeni ile Tanrılar arasında kurulan bağlar keyfi ve gevşektir. Bir başka deyişle mitolojik düşünmede düşünceler arasındaki nedensellik ilişkileri sağlam değildir. Öyleyse mitolojik düşünmede şeylerin kökenine ilişkin açıklamalarda Tanrılara başvurulurken, felsefi düşünmede dünya içinde kalınır.

Bu parçadan hareketle felsefede varlık alanındaki çeşitliliğin kökeninin aşağıdakilerden hangisinde arandığı söylenebilir?

A) İdealar dünyasında
B) Metafizik alanda
C) Numenal bilgide
D) A posteriori bilgide
E) Duyulabilir ve algılanabilir dünyada

12.
- Ben nasıl var oldum?
- Başlangıçta ne vardı?
- Evrende gayelilik var mıdır?
- Beni çevreleyen çeşitliliğin kaynağı nedir?
- Çeşitlilik nasıl oluştu?
- Görünenlerin arkasında görünmeyen bir düzen var mı?
- Bu karmaşık ve dağınık görünen evren daha yalın öğelere indirgenebilir mi?

Verilen sorular aşağıdakilerden hangisine yöneliktir?

A) Metafiziğin varlıkla ilgili sorularına
B) Aksiyolojinin değerler ile ilgili sorularına
C) Epistemolojinin bilginin değeri ile ilgili sorularına
D) Sanatın güzelin ne olduğu ile ilgili sorularına
E) Felsefenin ana konularının sorularına

13. Felsefenin temel işlevlerinden biride insanların doğru ile yanlışı ayırt edebilme yeteneği kazanmasını sağlamaktır. "Hangi bilgilerimiz doğrudur? Hangi bilgilerimize güvenmeliyiz? Elde edilen bilgiler kesin midir?" gibi sorulara yanıt ararız. Doğru ile yanlışı ayırt ederken bu süreçte en önemli iki ölçütü uygularız. Birincisi bilgimizin gerçeğe uygunluğu, ikincisi ise hayatımıza olan yansımasıdır.

Bu parçada bilgi felsefesinin aşağıdaki problemlerinden hangisi vurgulanmaktadır?

A) Kaynağı
B) Sınırı
C) Doğası
D) İmkânı
E) Değeri

14. Bilimler varlığın ilk nedenlerini sorgulama eğiliminde değildir. Örneğin biyoloji "Canlı var mıdır?" diye sormaz. Canlının varlığını bir ön kabul olarak kabul eder ve işe koyulur. Bunu yaparken de var olanı parçalara böler ve kendi alanı dışına çıkmaz.

Buna göre bilimin varlığa yaklaşımı aşağıdakilerden hangisi ile ifade edilebilir?

A) Varlığı bütünü ile ele alır.
B) Varlığın ilk nedenlerini sorgular.
C) "Varlık vardır." ön kabulünü benimser.
D) Varlığın imkânını sorgular.
E) Varlığın gerçekliğinden şüphe eder.

15. Gorgias'ın bütün kuramını temelde üç varsayımla ifade etmek mümkündür. Hiçbir şey yoktur, bir şey var olsa da bilinemez, bilinse bile başkalarına aktarılamaz. Hayatını Atina'da sürdürerek tüm vaktini Atina halkına bilgeliği, erdemi iyi yaşamı anlatmakla geçiren, "Bildiğim tek şey hiçbir şey bilmediğimdir." düşüncesinde olan Sokrates'e göre ise doğru bilgi, insanın doğuştan hâlihazırda sahip olduğu bir şeydir. Bunun ortaya çıkarılabilmesi için farklı yöntemlerin uygulanması gerekir.

Bu parçada aşağıdaki hangi felsefi problem üzerinde durulmaktadır?

A) Ontolojik açıdan Tanrı problemi
B) Aksiyolojik açıdan estetik ve etik problemi
C) Ahlakın ne olduğu problemi
D) Doğru bilginin imkânı problemi
E) Siyaset felsefesi açısından devlet ütopyası

16.

Siz gerçek misiniz?
Elbette!
Siz ve bir arkadaşınız gerçek misiniz?
Elbette! Sayılar gerçek mi!
Elbette!
Sayılar sizinle aynı biçimde mi gerçek?
Hımmmm.
İlk bakışta, bu son soru biraz tuhaf görünebilir ama ……… ile uğraşan filozoflar genellikle birçok tuhaf soru sorarlar! Bunu yaparlar çünkü insan ……… üzerine düşünmek için zaman ayırdığında, bu düşünceler giderek gizemli bir hale dönüşür ve sonsuz bir heyecan duymaya neden olur. Sizin, bir insan olarak gerçekliğiniz, 2 sayısının realitesinden farklı mıdır?

Metinde yer alan boşluklara sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) felsefe-insan

B) metafizik-gerçek

C) bilim-gerçek

D) matematik-hayatın anlamı

E) bilim-insan

17. Aşağıdaki tabloda varlığın mahiyetine ilişkin görüşlere yer verilmiştir:

Varlık nedir? →	Varlık ideadır.	Varlık fenomendir.	Varlık maddedir.	Varlık hem madde hem ideadır.	Varlık oluştur.
Herakleitos					**I.**
Platon	**II.**				
Demokritos			**III.**		
Descartes		**IV.**			
Edmund Husserl				**V.**	
Hegel	**VI.**				

Buna göre tablonun doğru olması için numaralandırılmış görüşlerden hangi ikisi yer değiştirilmelidir?

A) I ve III.

B) II ve IV.

C) III ve V.

D) III ve VI.

E) IV ve V.

18. Heidegger’e göre felsefe, kendisini ilkin bir “soru”da ortaya koyar. Bu ilk soru varlığın ne olduğu hakkındadır. Varlık anlayışındaki değişim göz önünde bulundurulduğu sürece felsefe tarihinin gerçekte bir sorunlar tarihi olduğunu anlarız. Bu tarih, “Varlık ideadır, maddedir, fenomendir.” gibi yakıştırmalarla doludur. “Varlık” bu anlamda felsefenin ilk konusu, felsefeye felsefe olarak tarihini kazandıran temel kavramdır. En derinlikli sorgulamasını Platon, Aristoteles ve Hegel’de bulan ve tüm Batı felsefesi tarihi boyunca ön yargılarla düşünülen “varlık sorusu” maalesef unutulmuştur. Felsefeyi başlatan “varlık sorusu” tekrar sorulmalıdır.

Bu parçadan hareketle Heidegger’in varlık hakkındaki eleştirisinin aşağıdakilerden hangisi olduğu söylenebilir?

A) Varlık hakkında değişik görüşler ortaya konmuştur.
B) Felsefe tarihi, varlık hakkında söylenmiş ön yargılarla doludur.
C) Varlık sorusu önemsiz hale gelmiştir.
D) Felsefenin ilk konusu varlıktır.
E) “Varlık nedir?” sorusu sürekli tartışılmıştır.

19. Parmenides’e göre varlık sonsuz süreklilikteдir. Bu yüzden de bölünebilir değildir. Çünkü hiçbir parçası yoktur ve tümüyle farksızlık içindedir. Başka bir deyişle, kendisiyle hemhâldir: Ne şurası daha fazla, ne burası daha azdır. Varlık âdeta eksiksiz tümlüktür, varlık hep varlığa yanaşıktır. Bu yüzden de başlangıçsız ve bitimsizdir. Varlık asla değişmez.

Buna göre Parmenides’in varlık ile ilgili görüşü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Varlık birdir ve kendisiyle özdeştir.
B) Varlık hiçliktir.
C) Var olmak, algılanmış olmaktır.
D) Varoluş, özden önce gelir.
E) Varlık, insanın ona ilişkin doğru bir kavrayışından ibarettir.

20. Yeşim Öğretmen derste öğrencilere felsefenin ortaya çıkışındaki temel problemin varlık konusu olduğunu, onun da ilk felsefe olarak nitelendirildiğini ifade etmiştir. Öğretmen ilk felsefenin var olanın nitelikleri, oluşu, özü ve değişimi gibi problemleri ele aldığını vurgulamıştır. Devamında ise doğa filozoflarının ilk neden (arche) tartışmalarını anlatmıştır.

Buna göre Yeşim Öğretmen’in derste ele aldığı soru aşağıdakilerden hangisidir?

A) Varlık türlerinin farklılıkları nedir?
B) Metafizik ile ontoloji arasındaki fark nedir?
C) İnsanın varlığı anlama çabası nedir?
D) Arche nedir?
E) Varlık felsefesinin konusu ve problemleri nelerdir?

Aşağıdaki parçadan hareketle 21 ve 22. soruları cevaplayınız.

Felsefi yaklaşım; sorgulama, merak etme, inceleme ve kurcalama üzerine kurulur. Dogmatik yaklaşım ise gerçeği, kabul edilene inanma üzerine kurar. Birileri evrenin gerçeğini bildiğini söylüyor ve bazen açık seçik, bazen örtük biçimde bu gerçeğin ne olduğunu anlatıyor. Anlatıyor ve diğerlerinin kendisine inanmasını bekliyor. Bilimsel yaklaşım deney ve gözlem yoluyla evrenle ilgili varsayımlar kurabiliyor ve bunun doğruluğunu ortaya koyuyor. Ancak her üç alanda da belli bir görüşe saplanıp kalan insanlar ortaya çıkabiliyor, başka düşüncelere yaşam hakkı tanımıyor. Felsefe ideolojik dogmaya dönüşebildiği gibi, bilimsel kuram ve yaklaşımlarda başka düşüncelere, farklı bakış tarzına yaşam hakkı tanımayabilir.

21. Bu parçanın ana fikri aşağıdakilerden hangisidir?

A) Eleştiri dogmanın panzehridir.
B) Sadece dinler dogmalaşır.
C) Kesin bilgi mümkün değildir.
D) Tüm sorunların çözümü bilim tarafından gerçekleştirilecektir.
E) Düşünce belli kalıplara göre şekillenmelidir.

22. Bu parçadan hareketle aşağıdakilerden hangisinin eleştiriye kapalı bir düşünceyi örneklendirdiği söylenemez?

A) Dört yapraklı yonca şans getirir.
B) Pazartesi başlanan işler ağır gider.
C) At nalı uğur getirir.
D) Kurt uluyunca kar yağar.
E) Akıl akıldan üstündür.